

Результатом багаторічної практики пошуково-дослідницької роботи колективу Академічного ліцею при ХДУ зі старшокласниками стали певні спостереження та висновки щодо вагомості поставленої проблеми:

- чільне місце у навчально-виховній роботі посідає особистість із її індивідуальними здібностями, уподобаннями, стилем наукового мислення;
- система методів та прийомів спрямована на формування в учнів знань, умінь і навичок науково-дослідницької роботи як однієї із складових частин інтелектуальної праці;
- тісний зв'язок учнівської молоді з фахівцями вузу, знайомство з формами роботи науковців дає позитивний результат у розвитку пізнавальної активності, навичок самостійної роботи, наукової свідомості та дослідницької ініціативи ліцеїстів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. – К.: Знання – Прес, 2003. – 295 с.
2. Заболотний О. Як знаходити знання? (Організація науково-пошукової дослідницької діяльності учнівської молоді) // Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах, 2003. – № 2.
3. Нев'ярович Н. На шляху до художнього мислення // Діалог з мистецтвом / Науково-дослідницький аспект ліцейської освіти / За ред. Н. Нев'ярович. – Херсон, 1999. – С. 6–11.

УДК 37.013

І. В. Мороз

РОЗВИТОК ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми даної статті обумовлюється важливістю дослідження процесу глобалізації різних явищ і процесів суспільного життя. Однією з найактуальніших та ще недостатньо досліджених сучасних проблем виступає проблема економічних передумов і сутності міжнародних форм регулювання та організації освітньої діяльності.

В основі сучасної глобалізації лежить всеохоплюючий і визначальний процес інтернаціоналізації господарського життя, що проявляється у посиленні співробітництва та взаємовідносин країн світу. Інтернаціоналізація – це процес виникнення і розвитку зв'язків між національними господарствами, їх зближення та посилення взаємозалежності суб'єктів різних країн. Цей процес об'єднує структурні елементи і суб'єкти світового господарства в єдине ціле та знаходить свій прояв у динамічному зростанні обсягів світової торгівлі, виходу процесу виробництва за національні межі, інтенсифікації руху міжнародного капіталу тощо. Поряд з цим відбувається інтернаціоналізація інших сфер життя, у тому числі такої важливої як система освіти.

Призначенням системи освіти виступає надання загальних та специфічних знань з метою забезпечення ефективної соціалізації людини, у тому числі і її професійної спеціалізації. Зростання ролі особистісного фактора за умов глобалізації соціально-економічних проблем людського життя, загострення міжнародної конкуренції висувають нові вимоги випускників системи освіти. Стрімка інтелектуалізація економіки визначила наступний етап розвитку суспільства як інформаційний, в якому найбільш цінним ресурсом виступає інформація та науковомістні технології. Першою неодмінною умовою створення середовища для поширення і розвитку цих ресурсів стає наявність кваліфікації кадрів, здатних продукувати та працювати з інформаційними ресурсами.

Сучасні фахівці повинні орієнтуватися в складному глобальному середовищі, здатні працювати на міжнародних ринках праці, оперувати сучасними інформаційними та комунікаційними засобами тощо. Сучасний тип працівника, який може бути достатньо конкурентоспроможним на міжнародному ринку праці, передбачає наявність особливого типу мислення. Актуальним є в першу чергу не наявність певної суми знань (хоча це також

важливо), а вміння оперувати цими знаннями, працювати з масою інформації, вміти її знаходити і аналізувати.

Відмічені особливості висувають нові вимоги до освіти, зумовлюють необхідні кардинальні зміни в її змісті, спрямованості, формах організації.

У системах освіти різних країн світу об'єктивно відбуваються процеси інтернаціоналізації їх діяльності. Причому це пов'язано з причинами як внутрішнього характеру (забезпечення потреб національної економіки у кваліфікованих кадрах), так і зовнішніми (необхідність забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовому середовищі). Глобалізація освіти та її інтернаціоналізація знаходить форми свого прояву у наступному:

- міграція робочої сили посилює необхідність визнання дипломів, що активізує питання уніфікації та стандартизації форм організації освіти;

- необхідність формування єдиних вимог до змісту освіти, тобто спрямованість її на певний набір знань, навичок та умінь, які мають бути освоєні індивідом;

- інтернаціоналізація фінансових ресурсів освіти: залучення зовнішніх джерел в освіту у вигляді коштів, грантів, кредитів міжнародних організацій, фондів та установ інших країн;

- поява міжнародних форм організації освітньої діяльності: міжнародні спільні освітянські та наукові проекти, спільні навчальні заклади, можливість одночасно отримання дипломів вищих навчальних закладів різних країн.

Посилення необхідності вирішення проблем стандартизації освіти зумовлена важливістю забезпечення і підвищення якості освітніх послуг в умовах зростаючої відкритості економік країн, все більш вільного руху людей, капіталів і товарів між країнами.

В останні десятиліття ХХ сторіччя в багатьох країнах світу пройшла низка реформ, спрямованих на кардинальні зміни в системі освіти. Інтернаціоналізація та глобалізація вимагають від освіти нової якості, нового змісту та нових форм організації. Перш за все, національна система освіти будь-якої країни повинна орієнтуватися не просто на підготовку кваліфікованих кадрів для розвитку своєї економіки, а на підготовку кадрів, які поряд з цією важливою метою також забезпечуватимуть конкурентоспроможність її економіки в сучасному глобальному середовищі.

Поряд з цим, все більше втрачається суто національна обмеженість освітнього процесу, оскільки система освіти повинна випускати фахівців, які мають бути готові працювати не тільки в своїй країні, а водночас і відповідати вимогам світових ринків праці.

В останньому столітті процеси міграції робочої сили між країнами та континентами набули якісно нових рис. Міграція стає глобальним процесом, в який все більше включаються висококваліфіковані працівники, в якому поширюється нелегальна міграція і поряд з цим удосконалюються форми та механізми міжнародного врегулювання численних проблем мігрантів. За приблизними оцінками, за межами країн зараз у світі проживає від 100 до 150 млн. чоловік, що складає 2 відсотки населення Землі [3].

Зрозуміло, що збільшення чисельності людей, які шукають роботу на міжнародних ринках праці, об'єктивно виносить на міжнародний рівень необхідність вирішення численних проблем їх працевлаштування, соціального захисту, професійного навчання тощо.

В історичному плані потреба у міжнародному врегулюванні проблем освіти формувалася поступово, починаючи з 50-х років. Так, за Римською угодою, політика ЄС у сфері освітньої політики обмежувалася заохоченням співпраці між державами-членами, без втручання у зміст навчального процесу та організацією освітніх систем, поважаючи їх культуру й мовну різноманітність [1]. Водночас, із розширенням масштабів міграції робочої сили зростає необхідність порівняння освітніх систем з метою стандартизації документів про рівень їх освіти та забезпечення взаємовизнання дипломів про освіту.

Починаючи з 50-х років, були розроблені та прийняті ціла низка європейських конвенцій щодо питань еквівалентності дипломів: Європейська конвенція про еквівалентність дипломів, якими відкривається доступ до університетів (1953 р.);

Європейська конвенція про еквівалентність періодів університетської освіти (1956р.); Європейська конвенція про академічне визнання університетських кваліфікацій (1959р.); Конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів у країнах Європейського регіону (1979 р.); Європейська конвенція про загальну еквівалентність періодів університетської освіти (1990 р.); Міжнародна конвенція про визнання навчальних курсів, дипломів про вищу освіту і вчених ступенів в арабських і європейських державах басейну Середземного моря (1976 р.) та ін.

Починаючи з кінця 80-х – початку 90-х років, освітні процеси в Європі набули більш конкретного характеру, що відповідає сучасним реаліям розвитку країн Європейського союзу та її громадян. У цілому зростає розуміння все більшої частини політиків і наукової громадськості у встановленні якісно нових зв'язків у Європі, у формуванні й зміцненні її інтелектуального, культурного, соціального й науково-технологічного потенціалу. „Європа знань” тепер уже широко визнана як незмінний чинник соціального й гуманітарного розвитку, а також як необхідний компонент об'єднання та збагачення європейської людності.

Важливість освіти й освітнього співробітництва в розвитку й зміцненні стійких, мирних і демократичних суспільств є універсальною і підтверджується як першочергова, особливо у зв'язку із ситуацією в Південно-Східній Європі.

Важливим кроком інтеграції освітніх систем України та інших країн СНД в європейський простір стала ратифікація розробленої Радою Європи та ЮНЕСКО Конвенції „Про визнання кваліфікацій, які стосуються вищої освіти в Європейському регіоні” [2]. Цю конвенцію підписали 54 держави на Дипломатичній конференції в Лісабоні у 1997 році. Її основною метою стало формування правового поля вищої освіти Європи та полегшення визнання документів про освіту різних країн. Організація спостереження за реалізацією Конвенції покладена на Комітет Конвенції про визнання кваліфікацій у вищій освіті у Європейському регіоні та Європейську мережу національних інформаційних центрів з питань академічного визнання і мобільності, що створена у 1994 році.

Сорбонська декларація від 25 травня 1998 року, що була ініційована цими міркуваннями, визначила центральну роль університетів у розвитку європейських культурних цінностей. Вона обґрунтувала створення зони європейської вищої освіти як основного шляху розвитку мобільності громадян із можливістю їхнього працевлаштування для загального розвитку континенту.

Багато європейських країн погодилося з цілями, викладеними в декларації, підписали її або загалом схвалили. Спрямованість реформ декількох систем вищої освіти, розпочатих у цей час в Європі, довела, що багато урядів має наміри діяти саме в цьому напрямку.

Європейські вищі навчальні заклади прийняли в Болоньї у 1988 році університетську хартію “Magna char ta Universitatum” і, наслідуючи її фундаментальні принципи, почали відігравати головну роль у побудові зони європейської вищої освіти. Однак, для досягнення більшої сумісності та порівняності систем вищої освіти необхідний безупинний розвиток.

Усвідомлення необхідності та важливості процесу інтеграції систем освіти різних країн лежить в основі подальшого розвитку його міжнародного регулювання. Важливою віхою стало підписання у 1999 році Міністрами освіти майже 30 європейських країн Болонської декларації, спрямованої на встановлення європейської зони вищої освіти та сприяння поширенню європейської моделі освіти у світовому масштабі.

Україна планує приєднатися до Болонського процесу в травні 2005 року.

Зараз в Україні приведено до відповідності законодавство в галузі освіти, здійснюється робота для переходу на дворівневу систему вищої освіти, з 2003 року у ряді вузів проходить апробацію кредитно-модульна система, вирішується питання якості освіти, зміцнюється європейське співробітництво, розробляються спільні програми навчання та практичної підготовки.

Болонський процес потрібен для зміцнення зони європейської вищої освіти, створення якої потребує постійної підтримки, уважного керування й адаптації до безупинно мінливих потреб розвитку. Основною метою залишається збільшення міжнародної

конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти. Як зазначається в матеріалах Болонської конвенції, „життєздатність і ефективність будь-якої цивілізації зумовлені приналежністю, яку її культура має для інших країн. Тож необхідно мати певність, що європейська система вищої освіти набуває всесвітнього рівня притягання, котра відповідає нашим екстраординарним культурним і науковим традиціям” [4].

Для України проблема входження в європейський освітній простір є надзвичайно важливою, оскільки це стане кроком ефективного входження в світове співтовариство. Прийняття правил єдиного соціально-економічного простору починається з усвідомлення вимог сучасної глобалізації та формування відповідної політики внутрішньої перебудови.

Неоднозначною залишається проблема збереження національної ідентичності за умов глобалізації. З одного боку, зрозуміло, що в сучасних умовах неможливо забезпечити розвиток країн в ізоляції від усього світу та світових процесів. З іншого, втрата національної ідентичності, як і загальне зниження значення моральних цінностей та норм, може мати надзвичайно згубний вплив на розвиток людської спільності. Уявляється, що основною метою розвитку освіти країни повинно бути знаходження оптимального балансу між включенням країни в глобалізаційні процеси та підтримкою національно-специфічних форм та елементів освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейський Союз. Консолідовані договори. – К.: “Port – Royal”, 1999 – С. 126.
2. Конвенція о признании квалификаций, относящихся к высшему образованию в Европейском регионе: Совместная конвенция Совета Европы и ЮНЕСКО (Лиссабон, 11 апреля 1997 г. – (<http://www.coc.ru>).
3. Международные экономические отношения: Учебник /А.И. Евдокимов и др. – М.: ТК Велби, 2003. – С. 476.
4. Болонська конвенція. Спільна заява Європейських міністрів освіти, 18–19 червня 1999. м. Болонія.

УДК 371.11

І. Г. Осадчий

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Звернення сучасної педагогіки до можливостей синергетики зумовлено тим, що освітня галузь країни перебуває в нерівноважному стані (НРС), далекому від стаціонарних режимів функціонування. Причиною цього є різка зміна кількісних і якісних характеристик освітніх ресурсів, які задіяні в навчально-виховному процесі. Тому синергетика в найближчі роки буде все впевненіше виступати методологічною основою різноманітних педагогічних теорій. Але сьогодні, на жаль, далі закликів щодо доцільності застосування синергетики в педагогічній теорії і практиці та розкриття її загальних положень справа поки що не йде, і теорія БМ-систем (систем без меж) залишається чи не єдиною синергетичною теорією управління освітніми системами [5].

Основи теорії БМ-систем розкрито повністю, але для ефективного застосування її як теоретичної основи різноманітних педагогічних технологій потрібно деталізувати окремі питання структури зовнішнього простору та цільового формування внутрішнього простору БМ-систем в НРС. Саме останнє питання і є предметом уваги в даній статті.

Особливий інтерес до нього пояснюється тим, що саме в НРС відбуваються процеси переходу вузлів (В), функціональних модулів (ФМ) і цілісних систем (ЦС) до нового якісного стану та продукування ними нових продуктів освітньої діяльності (ПОД 1, ПОД 2 і ПОД 3).

Найчастіше, розкриваючи загальні положення синергетики, акцентується увага на тому, що системи самоорганізуються і самоудосконалюються відповідно до законів або